

УСТОЗЛАР ЁДИ: ИБРАТ МАКТАБИ

Обитжон Каримов,*Наманган давлат университети
доценти, филология номзоди,
Ўзбекистон халқ таълими аълочиси*

Мен ҳар сафар филология фанлари доктори, профессор Нўъмон ака Раҳимжонов номини тилга олганимда 40 йил аввалги хотиралар кўз олдимга келаверади. Ўшанда мен бошқа иш билан пойтахтга боргандим. Мен борадиган жой Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институти ёнгинасида экан. Узоқ йиллар орзу қилган даргоҳга келиб қолганимга ишонмадим. Секин хоналарни айлана бошладим. Лекин вақтли келганим учунми, кўп хоналар берк эди. Залда кута бошладим. Бир оз вақт ўтгач, истараси иссиқ, 40 ёшлар чамасидаги инсон менга қараб кела бошлади. Салом бериб, ўзимни четга олдим. Салом-алиқдан сўнг бирданига “Наманганлар тинчми?” деб менга кулиб қаради. Мен “Раҳмат!” деёлдим, холос. Мен устозни аввал кўрмаган эдим, лекин наманганлик эканимни билгани кўп ўйлантирди. Кейин билсам, шевам орқали билиб олган экан. Бу ўша устоз Нўъмон ака Раҳимжонов эди. Нўъмон акадаги самимийлик, камтарлик, сермушоҳадалик домлага бўлган қизиқишимни янада оширди. Қисқа танишув жараёнида мен Наманган давлат университети ўзбек адабиёти кафедрасида ишлашимни, устоз Салоҳиддин Мамажонов (марҳум, академик) билан таниш эканимни айтдим. Кези келганда домлага шогирд бўлмоқчилигимни, мен ҳам илмий иш қилмоқчи ва ҳозир синовда эканимни ҳам яширмадим. Устоз барча ишларимга хайрихоҳлик билдирди.

Салоҳиддин ака менга бирор шоирнинг янги тўпламига тақриз ёзиб келишни топширган эди. Мен Ўзбекистон халқ шоираси Ҳалима Худойбердиеванинг “Муқаддас аёл” китобини таҳлил қилаётганимни айтдим. Устоз Нўъмон ака менинг фикримни маъқуллаб, ишни масъулият билан ёзишимга йўналтирди. Устоз ўзлари ҳам шоира ижоди ҳақида китоб ёзганликларини суҳбат давомида айтиб ўтдилар. Шундан сўнг биз хайрлашдик. Олим билан бўлган тасодифий учрашув менда адабиётга бўлган қизиқишимни янада ошириб юборди. Ёзган тақризим устозга маъқул келди. Вақт ўтиб, мен аспирантурага кириб кетдим. Устозим Салоҳиддин ака раҳбарлигида илмий иш бошладим. Ҳар гал устозим олдига борганимда Нўъмон акамни кўриб кетардим. Нўъмон ака узоқ йиллар Тил ва адабиёт институтининг Адабиёт назарияси ва адабий танқид тарихи булимида илмий фаолият олиб борди. Ишга келган йилларида машҳур назариётчи олим, драматург Иззат Султон бошлиқ

эди. Пиримкул Кодиров, Махмудали Юнусов, Бахтиёр Назаров, Жамол Камол, Уммат Туйчиев, Тўлқин Расулов сингари етакчи олимлар билан ишлаш баробарида ўзи ҳам соҳаси бўйича кўплаб монография ва рисолалар ёзди. Шогирдлар етиштириб, ўзига хос мактаб яратди. Олимнинг 20 дан ортиқ шогирдлари Республикамизнинг нуфузли олий ўқув юртларида фан доктори ва профессор лавозимларида ишлаб келмоқдалар. Қувонарлиси, профессор Дилрабо Қувватова, Хуршид Дўстмуҳаммад, Марҳабо Қўчқорова каби устоз раҳбарлигида илмий иш қилганлар бугун ўзлари ҳам кўплаб шогирдлар тайёрлашга улгуришди, яъни шогирдлари ҳам устоз мақомига эришдилар.

Олимнинг “Давр ва ўзбек лирикаси”, “Шоир ва давр”, “Шеър сеҳри”, “Фалсафий лирика”, “Илмий тафаккур жилolari”, “Асқад Мухтор поэтикаси”, “Ҳалима Худойбердиева лирикаси” (Ҳаммуаллифликда), “Нур боқийликдур”, “Тарихий қиссалар ҳақиқат излайди” (Ҳаммуаллифликда), “Мустақиллик даври ўзбек шеърляти”, “Бадий асар биографияси”, “Истиклол ва бугунги адабиёт”, “Қодирийшунослик қирралари”, “Бадийят – бош мезон (Адабий суҳбатлар)”, “Бадий сўз эстетикаси: Иброҳим Ғафуровнинг адабий-эстетик қарашлари”, “Ўзбек адабиётшунослиги ҳозирги босқичда”, “Ўзбекистон адабиётшунослари” каби монография, рисола, адабий портрет ва эсселари, катта тазкира китоби нашр этилган.

Устоз томонидан яратилган 30 га яқин монография ва рисолалар, 500 дан ортиқ илмий мақолалар, 20 дан ортиқ портрет жанридаги тадқиқотлари, рус ва жаҳон адабиёти дурдоналаридан маҳорат билан қилган таржималари, яна академ дарслик ва қўлланмалари Нўмон ака номини кўплаб илм шайдоларига таништирди. Ишонч билан айта оламизки, олим тадқиқотлари кўп йиллар соҳа мутахассисларига хизмат қилади. Қолаверса, мунаққид ижоди бўйича тадқиқотлар ўз эгаларини кутиб турибди.

Олимнинг “Бадий асар биографияси” рисоласи олий ўқув юртларининг филология йуналиши талабалари учун ўқув қўлланма сифатида тавсия этилган. Мазкур ўқув қўлланма ўзбек адабиётшунослик илмида энг кам ўрганилган, эътибордан четда қолиб келаётган сўз санъаткорларининг ижодий лабораториясига, асарларининг ғоявий ният сифатида юзага келиши ва бадий талкин хусусиятларига бағишланган. XX аср ўзбек адабиётининг ёрқин намояндаларидан академик-адиб Иззат Султоннинг “Алишер Навоий”, “Имон”, “Донишманднинг ёшлиги”, “Кўрмайин босдим тиканни”, “Қақнус”, “Ойдин кеча асирлигида”, “Янги одамлар” сингари асарларининг бадий ғоя тариқасида тутилиши ва ёзилишидек сирли-сеҳрли жараёнлар ҳақида, бадий идрок ва ифода маънолари, эстетик қарашлари хусусида. Ўқув қўлланма таниқли адабиётшунос олим Нўмон Раҳимжоновнинг устоз Иззат Султон

билан олиб борган кўп йиллик мулоқотлари, суҳбатлари, кузатишлари самарасидир. Унинг ифода шакли ҳам ўзига хос. Ҳикоя биринчи шахс тилидан олиб борилади. Академик-адиб ўз эътирофи орқали дил қулфини очади, ижодий дунёси сирларидан воқиф этади. Олимнинг бундай китоблари жуда кўп...

Бешафқат ўлим серқирра, захматкаш олим, меҳрибон ва мулойим устоз Нўмонжон ака Раҳимжоновни орамиздан олиб кетган бўлса ҳам, кўплаб нодир китоблари ва шогирдларига кўрсатган яхшиликлари билан яқинлари, кўп сонли чинакам адабиёт ихлосмандлари қалбида ҳамиша сақланиб қолади. Ҳа, бундай ўз соҳаси учун жонларини фидо қилган инсонлар ҳақида қанча ёзсақ оз. Уларнинг яхшиликлари асло унутилмайди. Улар ҳамма вақт кейинги авлодга чинакам ибрат намунаси бўлиб қолишаверади:

*Ўлди, кетди деманглар, эслаганда тирикмиз,
Яхши-ёмон кунларда мададкормиз, шерикмиз.
Вужудимиз тупроқдир, гул руҳимиз ҳавода,
Бизни эслаганларнинг умри бўлсин зиёда.*